

Cambridge University Press

978-1-108-05228-3 - Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and Richard I: Volume 3

Edited by Richard Howlett

Excerpt

[More information](#)

LIBER PRIMUS.

U 20911. Wt. 23020.

A

Cambridge University Press

978-1-108-05228-3 - Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and Richard I: Volume 3

Edited by Richard Howlett

Excerpt

[More information](#)

Cambridge University Press

978-1-108-05228-3 - Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and Richard I: Volume 3

Edited by Richard Howlett

Excerpt

[More information](#)

G E S T A S T E P H A N I,
R E G I S A N G L O R U M
E T D U C I S N O R M A N N O R U M.

~~~~~

Cum rex Henricus, pax patriæ gentisque suæ pater, A.D. 1135. ad extrema deveniens morti debitum exsolvisset, luc-
tuosum infortunium universam regionis faciem turbi-
dam reddidit et omnino confusam.¹ Ubi namque, eo
regnante, iudicii caput, juris inerat domicilium; ibi,
eodem ruente, iniquitatis copia, totiusque malitiæ suc-
crevit seminarium. Anglia siquidem, justitiæ prius
sedes, pacis habitaculum, pietatis apex, religionis spe-
culum, perversitatis postea locus, dissensionis recessus,
inquietudinis disciplina, omnisque rebellii effecta est
magistra. Rupta protinus in populo veneranda sanctæ
amicitiæ fœdera; dissoluta mutuæ cognationis con-
iunctissima vincula; quosque diutinæ tranquillitatis
vestierat toga, illos bellicus stridor, Mavortius furor
invasit. Novo enim quisque sæviendi raptus amore, in
alterum crudele debacchari, tantoque sese gloriosorem
æstimare, quanto in innocentes nocentius insurgebat.

State of
England
after the
death of
Henry I.

Outburst
of lawless
violence.

¹ A marked peculiarity of this chronicle is the almost total omission of dates. The author's care in maintaining chronological sequence is most praiseworthy; but it does not atone for the want of precise figures. The dates now placed in the margins are chiefly derived from the continuation of Florence of Wor-

cester (quoted as *C. Fl. Wigorn.*), Henry of Huntingdon, William of Malmesbury, Ordericus Vitalis, Richard and John of Hexham, Ger vase of Canterbury, Robert of Torigni, the Tewkesbury and Waverley Annals, and the small chronicles collected by Dr. Liebermann.

A.D. 1135. Legis quoque institutis, quibus indisciplinatus coer-
 cetur populus, ex toto neglectis, immo et adnullatis,
 ad omne illicitum effrenati, quidquid flagitii menti¹
 occurrebat, promptissime peragebant. Ut enim verbis
 propheticis utar, "a planta pedis usque ad verticem Isa. i. 6.
 "non erat in eis sanitas:" quia a minimis usque ad
 summos, animæ morbo ægrescentes, vel raptum com-
 mittebant, vel raptui aliis assentiendo parebant. Feræ
 quoque, quæ in tota prius regione, tanquam in inda-
 gine reclusæ, cum summa pace reservabantur, nunc
 quaquaversum turbari, a quolibet passim dispergi, ab
 omnibus, abjecto metu, prosterni. Et hæc quidem
 minor, nec multum conquerenda² jactura, sed admo-
 dum tamen stupenda, quomodo tanta ferarum millia,
 quæ antea copioso grege universam terram affluenter
 inundarant, tam repente fuerint adnullata, ut de tam
 innumero examine vix duas postmodum simul repe-
 rires. Ubi tandem cœpit grandis hæc et indicibilis
 copia adeo extenuari, ut "rarissima," ut aiunt, "avis"
 esset vel unam ubivis locorum feram conspicari, in
 seipsos truculenter conversi alios³ spoliare; res pos-
 sessas sibi vicissim diripere; insidias et necem al-
 terutrim moliri; utque per prophetam dicitur, "vir Isa. xix.
 "immisericorditer in virum, unusquisque irruere in
 "proximum suum." Quicquid enim sceleris ira ur-
 gente sub pace dictabatur, nunc, vindictæ arrepto
 tempore, ad effectum quam celeriter deducebatur: quia
 odiosa simultas sese publice retegens, quicquid occulte
 secum palliarat in lucem nunc proferens aperte decla-
 rabat.

Stephen of
 Boulogne
 lands in
 England.

Interea dum se Anglenses ita turbulenter, ita et
 calamitose continerent, laxatisque justitiæ frænâs ad
 omne nefas libere prorumperent, Stephanus Bulonicen-
 sis comes, vir præclara nobilitatus prosapia, Angliam

¹ *mente*, Duchesne's edition. This
 will henceforward be referred to
 as D.

² *conquirenda*, D.
³ *alius*, D.

cum paucis applicuit. Erat enim idem vir pacifico A.D. 1135.
 regi Henrico omnium nepotum solus carissimus; eo
 quod non solum ei germana contribulis lineæ consan-
 guinitate conjunctus, sed multimodo esset virtutum
 coruscamine præcipue insignitus. Fuit siquidem, quod
 in nostri temporis divitibus constat esse rarissimum,
 dives et humilis, munificus et affabilis; sed et in omni
 militari congressione, sive in hostium qualibet obsi-
 dione, audax et fortis, discretus et longanimis. Hic
 itaque tantus, cum primum regem Henricum extre-
 mum exhalasse spiritum, fama intimante, percepisset,
 magnum quoddam, de more illius Saulis, in corde
 concipiens, cum transmarinis inesset partibus, ad littus
 tetendit, nactoque fortuito flatu secundo, animum
 cum navi penes Angliam direxit.¹ Cumque jam, uti
 præmissum est, cum paucissimo comitatu applicuisset,
 ad ipsam totius regionis reginam, metropolim, matu-
 rato itinere, Lundonias devenit. Concussa protinus in
 adventu viri civitas illa, cum læto strepitu obviam ei
 occurrit: quæque lugendum tutoris sui Henrici occa-
 sum mœstuose lugebat, tanquam eum in Stephano
 recuperasset, lætanter et festive tripudiabat. Majores
 igitur natu, consultuque quique proveciores, concilium
 coegere, deque regni statu, pro arbitrio suo, utilia in
 commune providentes, ad regem eligendum unanimiter
 conspiravere. Dicebant enim omne regnum sinistrae
 fortunæ casibus subjacere, ubi ipsa totius regiminis
 præsentia, justitiæque caput² defuerit. Idcirco operæ
 pretium eis esse regem quam mature constituere, qui
 ad communis utilitatis pacem reformandam, et rebelli-
 bus regni armatus occurreret, et legum instituta juste
 disponderet. Id quoque sui esse juris, suique specialiter

Character
of Stephen.

He
marches
to London,
and is
chosen
king.

*

¹ He sailed from Witsand, heralded by a thunderstorm. The people of Dover repulsed him, and the inhabitants of Canterbury shut their gates against him. W. Malmesb., 703; Gerv., i. 94.

² *ubi ipsa totius regiminis justitiæque caput præsentia*, D., probably through neglect of marks of transposition.

A.D. 1135. privilegii, ut si rex ipsorum quoquomodo obiret, alius suo provisu in regnum¹ substituendus e vestigio succederet. Nec alium sese in manu habere, qui regis vices adimplens tantis regni periculis finem imponeret, quam Stephanum illum, divino, ut sibi videbatur, nutu inter eos adductum: qui ad hoc idoneus, tam generis dignitate quam animi probitate, omnibus apparebat. His igitur auditis, et ab omnibus gratiose, nulloque aperte contradicente, receptis, de regno eum suscipiendo in commune consultum conscivere, regemque, omnium ad hoc concordante favore, constituere; firmata prius utrimque pactione, peractoque, ut vulgus asserebat, mutuo juramento, ut eum cives quoad viveret opibus sustentarent, viribus tutarentur; ipse autem ad regnum pacificandum ad omnium eorundem suffragium, toto sese conatu accingeret.

Arguments which concluded to his election.

The citizens of London swear to maintain his cause.

Stephen at once secures the peace of the kingdom.

King Henry's janitor, leader of a robber band, is hung.

Stephen is joined by his brother the legate;

Stephanus itaque, tam fortunato eventu, et regis nomen et regni apicem assecutus, ad pacem in regno conciliandam sese viriliter armavit; ipsisque prædonibus, qui circumjacentem graviter depopularant provinciam, fortiter occurrens, insignem mox in regni sui primordio promeruit titulum. Erat namque eo in tempore vir quidam, etsi dignitatis exiguae, utpote regis Henrici januarum conclusor, ad nocendum tamen præcipue paratus, et ad violentiam pauperibus inferendam avidissimus. Hic etenim cum indiscreto, tam rusticorum quam stipendiariorum militum, agmine vicinos suos circumquaque molestans, nunc deprædatione insatiabili, nunc igne et gladio omnibus se intolerabilem exhibebat. Huic tandem Stephanus obviam intrepide occurrens, commanipulares ejus nonnullos victorioso captos vel vita privavit, vel vinculis mancipavit: ipsumque eorundem ducem cum aliis concludens, cruciariæ stipiti postremo affixit. Deinde valida militum manu, qui undecumque confluxerant, repentino² collecta, ad Henricum episcopum, in quo totius annis sui summa dependebat, festinato tetendit. Erat enim vir ille ex

¹ *regno*, D.

| ² *repentive*, D.

ambobus genitoribus frater ei progenitus, vir sicut A.D. 1135.
 prudentia mirabilis, ita et eloquentia ineffabilis; qui
 et, dextera sibi ad votum arridente fortuna, abbas
 Glastoniæ, præsul Wintoniæ, totiusque Angliæ legatus
 fuit ab Apostolica Sede in regno inthronizatus. Iste
 igitur de prospero germani sui successu eximie lætatus,
 cum dignioribus Wintoniæ civibus obvius ei advenit, ha- is received
 bitoque in communi brevi colloquio, in civitatem, secun- honourably
 dam duntaxat regni sedem, [eum] honorifice induxit. at Win-
 chester;

Fuit eodem in tempore in civitate Wintoniensi Wil- and gets
 lelmus¹ quidam, fidissimus thesaurorum regis Henrici possession
 custos et resignator, qui sæpius ab episcopo precibus of the trea-
 obstrictus, mercede fuit permulsus, ut castellum sibi sures of
 traderet, thesauros aperiret. Sed quanto ille ad pe- Henry I.
 tendum intensior, tanto iste ad inficiandum habebatur
 proclivior. Ceterum, ubi regem adventasse cognovit,
 nescio utrum timore an amore illius permotus, ejus se
 occursui gratanter obtulit, ipsumque ditissimum regis
 Henrici ærarium, quod tota ex antiquissimis regibus
 Anglia copiose referserat, ejus deliberationi cum castel-
 lito contradidit. Nova proinde per regnum de novi Stephen is
 regis adventu fama præconante, quamplures eum, et joined by
 illi præcipue, qui ante regni susceptionem se illi vel the no-
 fratribus suis amicitia devinxerant, grate et hilariter bility, and
 recipientes, ad nutum illi cum omni conatu obsecun- by William
 dabant. Affuit et inter alios Willelmus Cantuarie archbishop
 archipræsul, vir vultu columbinus, habituque vere reli- of Canter-
 giosus; sed pecuniarum adquisitarum possessor avidior bury.
 quam erogator² [profusior]. Cum enim de communi vita
 moriens tandem secessisset, infinitam æris copiam in re-
 positoriis suis occulte reconditam regis administratorii
 repererunt: quam si in eleemosynarum largitione vivens
 distribuisset, imitans evangelicum hominem, qui de
 Mamona iniquitatis sibi amicos efficiens, ideo disper-
 sit et dedit pauperibus, ut justitia illius in æternum

¹ William Pont de l'Arche, *W. Malnesb.*, 703.

² *erogator*, D., perhaps erring thus: *erogat[or profus]ior*.

A.D. 1135. maneret, perfectum pastorem perfectius adimpleret
 The arch- Qui cum regis fautores obnixè persuaderent quatinus
 bishop eum ad regnandum inungeret, quodque imperfectum
 hesitates to videbatur administrationis suæ officio suppleret, ratio-
 crown nabili eis responso obviavit: asserens non id leviter
 Stephen. aut subito fieri debere, sed et discretionis prius venti-
 labro sollicitè discutiendum, et callido omnium consilio
 utrum fieri deberet sapientissime investigandum. “Sicut enim,”
 inquit, “rex ad hoc eligitur, ut omnes regat, electusque imperii
 sui jura omnibus injungat; sic profecto, sic congruit, ut ad eum
 in regno confirmandum omnes pariter convolent, parique consensu
 quid statuendum, quidve respuendum sit, ab omnibus provideatur.”
 Adjecit et regem Henricum, cum adviveret, primos totius regni
 arctissimo constrinxisse jurejurando, ne quem post illius discessum,
 nisi aut filiam, quam comiti Andegavensi maritarat, aut illius,
 si superfuisset, hæredem, in regno susciperent: ideoque præsumptuosum
 esse quippiam huic statuto adversum velle moliri: maxime cum et filia
 ejus superstes esset, et hæredum gratia non privaretur. Ad hæc regis
 suffraganei constanter responderunt, “Verum,” inquit, “nec abnegandum,
 regem Henricum callidæ intentionis proposito filiam despondisse,
 quatinus inter Normannos et Andegavenses, qui se sæpius
 dissidendo turbabant, firmiter et stabiliter pacem conciliaret.
 Ad ipsam quoque hæredandam imperioso illo, cui nullus obsistebat,
 oris tonitruo summos totius regni jurare compulit potius quam præcepit.
 Et quanquam eosdem invite jurare, juramentumque haud ratum fore
 prænosceret, voluit tamen, more Ezechielis, in diebus suis pacem
 reformare, perque unius mulieris conjugium multa hominum millia
 ad concordiam adsciscere glutinum. Utque patenter agnosceremus,
 quod ei in vita certa de causa complacuit, post mortem ut fixum foret
 displicuisse, supremo eum agitante mortis articulo, cum et plurimi asta-

Arguments
 of the
 friends of
 Stephen.

“rent, et veram suorum erratum confessionem audi- A.D. 1135.
 “rent, de jurejurando violenter baronibus suis injuncto
 “apertissime pœnituit.¹ Unde, quia constat omne Statement that Henry
 openly repented of
 extorting oaths of
 fealty to Maud.
 “jusjurandum a quolibet cum violentia extortum ip-
 “sam perjurii efficaciam penitus amisisse, sanum est
 “præcipueque acceptandum, eum ad regnandum læte
 “suscipere, quem et summum totius regni caput sine
 “repulsu Londonia suscepit, et [qui] ad hoc, justo
 “germanæ propinquitatis jure, idoneus accessit. Spe
 “quoque firma certificamur, si virum suscipientes omni
 “illum annisu juverimus, regno maxime profuturum :
 “quia cum ab omnibus modo diripitur, distrahitur, et
 “conculcatur, in ipso protinus tanti infortunii exordio
 “constat per virum constantem et militarem idem in
 “melius posse reformari, qui et suorum potentia et
 “fratrum sapientium gloria sublimatus, quicquid sibi
 “deesse putabitur, eorum adminiculo suffultus perfec-
 “tius adimplebit.”

Talibus itaque sed et aliis nonnullis ratiociniis, quæ Coronation
 of Stephen.
 breviandi causa prætereo, impulsus archiepiscopus, re-
 gem eum in Angliam et Normanniam, cum episcopis
 frequentique, qui intererat, clericatu, sacravit et in-
 unxit.² Quibus tandem cognitis, celebrique sermone
 per Angliam divulgatis, omnes fere primi totius regni
 læte eum et veneranter recepere; plurimisque ab eo
 muneribus donati, sed et terris amplificati, liberali cum
 jurejurando, præmisso hominio, ejus sese servitio ex
 toto manciparunt.

¹ Gervase, i. 94, says that a great noble swore that he heard Henry release his subjects from the oath. Hugh Bigod was the man.

² William of Malmesbury says that he was crowned king of England on 22 Dec. 1135, there being present only three bishops, *i.e.*, the archbishop, the bishops of Win-

chester and Salisbury, no abbot, and a very few nobles, twenty-two days after the death of his uncle. The *Chron. de Bello* gives the same date. Other writers state that Stephen's coronation took place on the 26th of December. The Anglo-Saxon Chronicle says on Midwinter Day.

A.D. 1136. Affuit et inter alios Robertus¹ comes Glaorniaë, filius regis Henrici, sed nothus, vir probati ingenii, laudabilisque prudentiæ. Qui cum de regni susceptione, patre defuncto, ut fama erat, admoneretur, saniori præventus consilio nullatenus adquevit; dicens æquius esse filio sororis suæ, cui justius competebat, regnum cedere, quam præsumptive sibi usurpare. Hic itaque cum regiis mandatis et scriptis sæpius ad se venire com-
 monitus tandem affuisset, gratiose et excellenter susceptus, quæcumque postulavit, exhibito regi hominio, fuit ad votum assecutus; ipsoque postremo pacificato, totum pæne Angliæ regnum fuit regem secutum.²

Robert
 earl of
 Gloucester
 joins the
 king (after
 March 22).

Stephen
 makes a
 royal pro-
 gress
 through
 England.

Rex igitur copioso militum stipatus agmine, splendide, sicut regalem decet honorificentiam, per Angliam procedere,³ se suo regimini inclinantes benigne et veneranter suscipere; in omnibus utriusque ordinis ecclesiis, urbibus etiam et castellis, cum festiva⁴ occursione recipi; ad omnes se pro necessariis expetentes humiliter et mansuete inflecti; pro pace in regno revocanda plurimum adniti; pro concordia inter sub-
 jectos restauranda non minimum largiri; nec solum ad Angliam, immo et ad Waloniam pacificandam multum sudoris, multum et pecuniarum impendere.

Descrip-
 tion of
 Wales.

Character
 of the
 Welsh
 people.

Est autem Walonia terra silvestris et pascuosa, ipsi Angliæ proxima vicinitate contermina, ex uno ejusdem latere in longum juxta mare protensa, cervorum quidem et piscium, lactis et armentorum uber-
 rima; sed hominum nutritrix bestialium, natura velocium, consuetudine bellantium, fide semper et locis instabili-
 lium. Postquam autem Normanni, bello commisso,

¹ He came after Easter (March 22), W. of Malmesb., 705.

² *secutus*, D.

³ His itinerary seems to have been Reading (W. of M., 705; Hunt., 258); Oxford (Hunt., 258); Durham, Feb. 4 or 5 (R. Hex.; W. of

M., 705; Hunt., 259); York (R. Hexham, and charter in *Monasticon*, v., p. 372); London, March 22 (R. Hex.; Hunt., 259); Oxford, after Easter (W. of M., 707; R. Hex.).

⁴ *festina*, D.